‘Delend in beweging blijven’
Over doorgaan en delen

Peter den Hoedt

Doorgaan en delen is de Nederlandse doorvertaling van *do it again,* het laatste kernthema in de fresh expressions journey.[1] Deze *pioniersreis* heeft geen eindbestemming. Het is de bedoeling dat er steeds weer nieuwe proefplekken ontstaan *(delen)*, terwijl oudere kerkplekken blijven bestaan *(doorgaan)*. Dit artikel richt zich vooral op *delen.* Oudere kerkplekken kunnen dat doen door nieuwe proefplekken te (helpen) starten en/of door breder in de kerk geleerde lessen of ontwikkelde concepten te *delen*. Zo blijven ze bijdragen aan de groei van de kerk als brede beweging van hoop voor de wereld.

Rond kerkelijke vernieuwing en vermenigvuldiging bestaan verschillende paradigma's. Eeuwenlang was het institutionele paradigma dominant. Dat ontstond toen het christendom staatsgodsdienst werd in het Romeinse rijk. De kerk werd gezien als één universeel instituut. Nieuwe mensen en nieuwe gemeenten werden hieraan toegevoegd. Zij voegden zich daarvoor naar de gevestigde kerk-orde. Zolang kerkelijke betrokkenheid vanzelfsprekend was, richtte de kerk zich op instandhouding van het instituut. Toen die vanzelfsprekendheid minder werd, ontstond het paradigma van kerkgroei. Met kerkelijke vernieuwing probeerde men de aantrekkingskracht van gevestigde gemeenten te vergroten.

Na verloop van tijd werd duidelijk dat alleen kerkvernieuwing niet voldoende was om mensen weer in de kerk te krijgen. Dit leidde tot het paradigma van kerkplanting. Naast vernieuwing kwam er aandacht voor vermenigvuldiging. Er werden nieuwe gemeenten ‘geplant’ om nieuwe mensen bij de kerk te betrekken. Hierbij ging het nog niet zozeer om nieuwe vormen van kerk-zijn. Nieuwe gemeenten ontwikkelden zich min of meer naar het model van hun zendende kerk. Vaak wel in een gemoderniseerd jasje.

Een bekende metafoor bij kerkplanting is de appelboom. Die is bedoeld om met zijn appels ook nieuwe appelbomen voort te brengen.[2] Hierbij is het inzicht gegroeid dat in een gesegmenteerde samenleving verschillende soorten ‘vruchtbomen’ nodig zijn. Mensen uit diverse bevolkingsgroepen kunnen dan bij allerlei proefplekken ‘de goedheid van de HEER proeven’.[3] In iedere context moet gezocht worden naar een passende kerkvorm.[4] Dit inzicht heeft geleid tot het paradigma van voortplanting.[5] Nieuw kerkelijk leven voortbrengen wordt daarin gezien als wezenlijk onderdeel van kerk-zijn in relatie tot God en de context. Zoals bij menselijke voortplanting elk kind een eigen identiteit ontwikkelt door een mix van genetische- en omgevingsfactoren, zo ontwikkelt bij kerkelijke voortplanting elke kerkplek een eigen identiteit door een combinatie van goddelijke, menselijke, kerkelijke en contextuele invloeden.[6]

In de Pionierende Beweging van Proefplekken is het paradigma van contextueel kerkelijke voortplanting leidend. Maar in contexten waar dat passend is, vindt ook klassieke kerkplanting plaats. Daarnaast wordt met geleerde lessen en nieuwe concepten bijgedragen aan de vernieuwing van het gevestigde kerk-zijn. De verschillende paradigma’s versterken elkaar. Het kernthema *doorgaan en delen* staat hierbij voor het vruchtbaar voortbestaan en de vermenigvuldiging van (de pionierende beweging van) proefplekken. In dit artikel wordt gezocht naar Bijbelse principes en historische patronen bij het *doorgaan en delen* van Gods volk als beweging van hoop voor de wereld. Daarna worden helpende factoren benoemd voor het *doorgaan en delen* bij proefplekken. Het artikel sluit af met een oproep aan de kerk als geheel om delend in beweging te blijven, door met al haar verschijningsvormen te blijven pionieren.

---

[1] https://freshexpressions.org.uk/ (geraadpleegd 18 april 2025)

[2] Vergelijk Donald McGavran: 'De ultieme vrucht van een appelboom is niet de appel, maar een nieuwe appelboom’. Aangehaald in Christian Schwarz, *Die dritte Reformation. Paradigmenwechsel in der Kirche.* Emmelsbühl: C&P Verlag 1993, p. 291.

[3] Psalm 34:9

[4] Michael Moynagh with Philip Harrold, *Church for Every Context. An Introduction to Theology and Practice*. London: SCM Press 2012.

[5] Hierover schrijft George Lings in zijn boek *Reproducing Churches. The Bible Reading Fellowship, 2017*

[6] Deze viervoudige beïnvloeding wordt tijdens het pionieren bewust gezocht met het viervoudig luisteren; gericht op God, de bredere kerk, de eigen groep en de omgeving (website geraadpleegd op 16 april 2026).

Doorgaan en delen in de Bijbel

Het kernthema *doorgaan en delen* komt in de Bijbel niet voor. Wel zijn er Bijbelse uitgangspunten die aandacht vragen voor het voortbestaan en de vermenigvuldiging van Gods volk als beweging van hoop voor de wereld. Dat begint meteen al in het eerste hoofdstuk van de Bijbel. Nadat God de mensen schiep als beelddragers van Zichzelf, zegende Hij hen en zei: 'Wees vruchtbaar word talrijk, bevolk de aarde en breng haar onder je gezag'.[7] Talrijk worden en de aarde bevolken deden ze. Maar namens God de aarde beheren, deden ze niet. De mensheid maakte zich van God los en maakte er een puinhoop van.

Een paar hoofdstukken verder wordt Abraham daarom geroepen voor een *pioniersreis*. God belooft hem dat dit zal leiden tot een gezegend volk *(doorgaan)*, waarin alle volken op aarde gezegend zullen worden *(delen)*. In het Nieuwe Testament krijgt dit een vervolg in de opdracht van Jezus aan Zijn kerk: 'Ga dus op weg en maak alle volken tot mijn leerlingen.' Dit leidt tot een koninklijk priesterschap van mensen uit alle landen en volken, van elke stam en taal. 'Zij zullen als koningen heersen op aarde.' Met hen wordt, nu in beginsel en ooit volledig, werkelijkheid wat koning David zei: 'Wie rechtvaardig heerst (...), heerst in diep ontzag voor God. Hij is als een stralende morgenzon die na de regens opkomt aan een wolkeloze hemel en met zijn warmte het jonge groen laat opschieten.'[8]

Als je de geschiedenis van het volk Israël leest door de lens van het Nieuwe Testament, kun je zeggen dat het *doorgaan* van dit uitverkoren volk als doel had om zegen te *delen* met alle volken.[9] In de loop van de geschiedenis kwam de focus echter steeds meer te liggen op het voortbestaan van het eigen volk. Daar werd een religieuze vorm aan gegeven. Alles leek bij Israël om de tempel van de HEER te draaien. Maar in werkelijkheid ging het om eigenbelang. Naast de zelfgerichte tempeldienst werd het belang van anderen geschaad in plaats van gediend. Hierdoor werd de tempel volgens Jeremia een 'rovershol'.[10]

Jezus sloot hierbij aan toen Hij de religieuze leiders van Zijn tijd ervan beschuldigde dat ook zij de tempel tot een 'rovershol' maakten.[11] Zo was de tempelmarkt een plaats van onrecht geworden, omdat misbruik werd gemaakt van het monopolie dat markthandelaren hadden op goedgekeurde offerdieren. Daarnaast konden geldwisselaars de wisselkoers hoog houden, omdat alleen hun munten werden toegelaten. Met een beroep op Jesaja zei Jezus ook dat de focus te veel op het eigen volk lag: 'Mijn huis moet voor alle volken een huis van gebed zijn.' Hiermee verzette Hij zich tegen het religieus nationalisme. Aandacht voor het *doorgaan* van het eigen volk was goed, maar dit mocht niet ten koste gaan van de roeping om Gods zegen te *delen* met alle volken. Daarvoor was het volk namelijk uitverkoren. Als 'Volksvertegenwoordiger' kwam Jezus deze verkiezing Nieuw Leven inblazen. Over Hem zei God in Jesaja: 'Ik neem je in dienst voor Mijn verbond met het volk (doorgaan) en maak je tot een licht voor alle volken' *(delen).* [12]

Toen de leiders van de tempel aan Jezus een teken vroegen om te bewijzen dat Hij bevoegd was voor Zijn controversiële daden en uitspraken, zei Hij: 'Breek deze tempel maar af, en Ik zal hem in drie dagen weer opbouwen.' Hiermee bedoelde Hij zichzelf. Zijn lichaam zou de nieuwe tempel worden.[13]

---

[7] Genesis 1:28

[8] Deze hele alinea is gebaseerd op Genesis 12:2-3, Matteüs 28:19-20, Openbaring 5:10 en 2 Samuel 23:3-4.

[9] Dit blijkt niet alleen pas in het Nieuwe Testament. Ook in bijvoorbeeld Psalm 67 wordt duidelijk dat Gods volk zegen ontvangt om voor 'alle volken' tot zegen te zijn. Verder is er in Jesaja 42:6 en 49:6 sprake van dat Israël voor 'alle volken' een licht zal zijn, 'opdat de redding die God brengen zal tot aan de einden der aarde reikt'. Hierbij wordt gesproken over een 'dienaar'. In het Nieuwe Testament wordt dit op Jezus betrokken, die als Messias van Israël de zegen verwerft namens zijn volk en die dit via zijn navolgers deelt met 'alle volken'. In Handelingen 13:47 wordt het ook toegepast op de apostolische wending naar de niet-Joden.

[10] In Jeremia 7 wordt gezegd dat het zonder bijbehorende levensstijl voor het volk Israël zinloos is om te vertrouwen op de tempeldienst: 'Dit zegt de HEER van de hemelse machten, de God van Israël: Beter je leven, dan mogen jullie in dit land blijven wonen. Vertrouw niet op die bedrieglijke leus: "Dit is de tempel van de HEER! De tempel van de HEER! De tempel van de HEER!".' (vers 3 en 4)

[11] Marcus 11:17. Zie over de 'tempelreiniging' ook Matteüs 21:12–17, Lucas 19:45–48 en Johannes 2:13–22.

[12] De citaten uit Jesaja in deze alinea betreffen respectievelijk hoofdstuk 56:7 en 42:6. Zie bij de laatste ook 49:6.

[13] Johannes 2:19-22

Petrus schreef daarom over de bouw van een geestelijke tempel.[14] Straks meer daarover, maar eerst nog iets over het afbreken van de oude tempel. Dat gaat namelijk vooraf aan het opbouwen van de nieuwe. Daarin schuilt ook een betekenisvolle parallel voor kerkplekken.

Delen doe je volgens Jezus door jezelf of wat je voor jezelf hebt te laten (af)breken. Een van de manieren waarop Hij dit duidelijk maakte, was met een wonderbaarlijke voedselvermenigvuldiging.[15] De leerlingen kregen de opdracht om de menigte eten te geven. Daarvoor moesten ze het beperkte dat ze zelf hadden aan Jezus geven, om het onder Gods zegen te laten breken met het oog op *delen*. Deze lijn van geven en breken met het oog op *delen* trok Jezus door toen Hij zei dat een graankorrel alleen vrucht kan dragen als hij in de aarde valt en sterft.[16] Dit heeft Hij Zelf in praktijk gebracht aan het kruis. Tegen zijn leerlingen zei Hij: 'Wie niet zijn kruis draagt en achter Mij aan komt, kan niet mijn leerling zijn.'[17] Alles waar Jezus voor staat, wijst erop dat vermenigvuldiging samenhangt met zelfovergave in liefde en vertrouwen.

Terug naar de bouw van een geestelijke tempel. Daarin ligt de diepste bestaansreden voor elke kerkplek en de belangrijkste motivatie om te blijven *doorgaan* met *delen*. In een tempel draait het om verbinding tussen hemel en aarde. Als Messias en als Levende Tempel van Israël, herstelde Jezus deze verbinding. Daarna werd de kerk, als 'lichaam van Christus' en als 'tempel van de heilige Geest', geroepen dit herstel te *delen* met alle volken, in elke context.

Paulus schreef: ''Wijzelf zijn de tempel van de levende God, zoals God heeft gezegd: 'Ik zal bij hen wonen en in hun midden verkeren, Ik zal hun God zijn en zij mijn volk.'' [18] De geestelijke tempel wordt door God gebouwd met mensen die Hij als levende stenen heeft geheiligd. Zij zijn Gods woonplaats op aarde. In hen en in hun midden komen hemel en aarde samen. Ze vormen het koninklijk priesterschap dat God al voor ogen had toen Hij de mensheid schiep en Israël riep.[19] Door nu mensen uit alle volken en contexten tot koninklijke priesters te maken, vormt Christus een universeel koninkrijk als vernieuwde mensheid in het verlengde van Israël. Daarin staat de troon van God centraal. Daaromheen staan dienaren die Hem vereren en namens Hem regeren; op aarde zoals in de hemel.[20]

Het 'koninklijk priesterschap' heeft twee focuspunten: God vereren (eredienst) en Hem representeren (werelddienst).[21] In artikel IV van de protestantse kerkorde staat daarom dat de gemeente gehoor geeft aan haar roeping door 'alles te richten op de lofprijzing van de Naam des Heren en dienst in de wereld.' Dienst is de vorm waarin het koninklijk representeren van God in de wereld tot uiting komt. Pioniers en kerkmensen die gehoor geven aan deze roeping, stellen zich in dienst van God, als een levend, heilig en Hem welgevallig offer. Dat is hun ware eredienst. Ze laten zich niet vormen door de wereld, maar door de vernieuwing van hun gezindheid. Zo ontdekken ze wat God wil en wat goed, volmaakt en Hem welgevallig is. Hierbij is hun gebed: 'Laat Uw Naam geheiligd en Uw wil gedaan worden op aarde zoals in de hemel.'[22]

---

[14] I Petrus 2:5

[15] Marcus beschrijft er twee, in hoofdstuk 6:32-44 en in hoofdstuk 8:1-16

[16] Johannes 12:20-26. Jezus gebruikt deze illustratie als er een groepje Grieken in beeld komt. Hij beseft dan dat het moment is aangebroken waarop zijn missie, vanuit Israël, wereldwijde implicaties zal krijgen, voor alle volken.

[17] Lukas 14:27

[18] 2 Korintiërs 6:16

[19] I Petrus 2:4-9. Dit hele gedeelte gaat over de bouw van een geestelijke tempel en de vorming van een heilig volk dat net als Israël geroepen is om een koninkrijk van priesters te zijn. Zie voor de roeping van Israël Exodus 19:5-6.

[20] Openbaring 5:10, 7:9, 22:3, 5 en Matteüs 6:10

[21] Tom Wright noemt dit het roepingsverbond. Over de samenhang tussen vereren en representeren schrijft hij: 'Mensen kunnen alleen namens God handelen, en ernstige ontaarding is alleen te vermijden, als aanbidding voorafgaat aan hun handelen. Alleen wie de Schepper eer bewijst zal nederig genoeg zijn voor rentmeesterschap.' Tom Wright, *Goede Vrijdag. De dag dat de revolutie begon. Franeker: Uitgeverij Van Wijnen, 2018.* De woorden 'op aarde zoals in de hemel' komen uit het 'Onze Vader' (Matteüs 6:10). Zie hierbij ook Kolossenzen 3. Dat hoofdstuk begint met de oproep:'Richt u op wat boven is, niet op wat op aarde is.' Maar vervolgens gaat het over een leven op aarde dat getekend wordt door de hemel. Zie over eredienst en werelddienst verder het hoofdstuk 'Van U is het koninkrijk' in de jongste Visienota van de Protestantse Kerk (geraadpleegd 18 april 2025).

[22] Romeinen 12:1-2 en Matteüs 6:9-10

Eredienst rond Gods Naam en werelddienst rond Gods wil zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Eredienst is gericht op de eenwording van mensen met de Drie-ene God. De Drievuldige Gemeenschap van Vader, Zoon en Geest mondt uit in de schepping, verlossing en voltooiing van de wereld. Naarmate mensen meer betrokken worden in Gods Gemeenschap, worden ze ook meer betrokken in Zijn missie.[23] Eredienst stimuleert en stuurt werelddienst, omdat het mensen meer één van Geest maakt met God. Zonder eredienst stagneert of seculariseert hun werelddienst. Dan zal ook het *delen* niet doorgaan.

Doorgaan en delen in de kerkgeschiedenis

De eerste kerkplek waar *delen* door te breken in praktijk werd gebracht, was de gemeente in Jeruzalem. Toen daar een vervolging uitbrak, raakten gemeenteleden overal verspreid.[24] Vervolgens werden leiders *gedeeld* om nieuwe kerkplekken te steunen die elders ontstonden. Bij het *delen* in relatie tot niet-Joden elders, bleef de gemeente in Jeruzalem nauw betrokken.[25] Toen deze gemeente na veertig jaar alweer werd 'opgeheven', omdat Jeruzalem werd verwoest door de Romeinen, bleef het *delen* doorgaan. Er was een cultuur van vermenigvuldiging ontstaan. Daarin was vruchtdragen belangrijker dan voortbestaan.[26]

Door de cultuur van vermenigvuldiging ging de *beweging van hoop* razendsnel de wereld over. Maar net als voorheen Israël, raakte ook de kerk na verloop van tijd in zichzelf gekeerd. Het accent kwam steeds meer en steeds weer te liggen op het eigen voortbestaan. Hierbij past de metafoor van een vulkaan. Als die uitbarst, stroomt er vloeibaar magma uit. Maar na verloop van tijd koelt het af. Het magma wordt dan stroperig en uiteindelijk versteent het. De beweging van hoop, die bij Abraham begon, liep vast doordat het volk Israël niet beantwoordde aan de roeping om voor alle volken een zegen te zijn. Jezus bracht dit weer op gang. Dat leidde tot de eerste 'vulkaanuitbarsting' van de heilige Geest tijdens het Pinksterfeest. Maar daarna waren er telkens weer nieuwe 'uitbarstingen' nodig om de beweging verder te brengen. Dit patroon bleef en blijft zich de hele kerkgeschiedenis herhalen.

Telkens als de beweging van hoop tot stilstand dreigt te komen, ontstaan er vernieuwingsbewegingen. Meestal naast of in de marge van de gevestigde kerk en vaak met verlies van verbinding. Vernieuwers hebben namelijk de neiging om te denken dat de kerkgeschiedenis bij hen begint, terwijl conservatoren geneigd zijn om reformatoren af te schrijven. Oud en nieuw raken elkaar hierdoor gemakkelijk kwijt. De Reformatie was ook een vernieuwingsbeweging die de verbinding met de gevestigde (Rooms-Katholieke) kerk verloor. Toen deze 'vurige stroom' afkoelde, ontstonden weer nieuwe bewegingen, zoals het Réveil en The Great Awakening. Maar elke vernieuwingsbeweging koelt uiteindelijk weer af. Daarna is het wachten op een volgende 'uitbarsting', waardoor het *delen* kan doorgaan.

Doorgaan en delen in de pionierende beweging van proefplekken

In 2004 publiceerde de Archbishop of Canterbury's Council on Mission and Public Affairs van de Church of England het Mission-Shaped Church Report.[27] Hiermee werd ruim baan gegeven aan Fresh Expressions of Church, om te gaan pionieren met nieuwe vormen van kerk-zijn. Dit groeide uit tot een interkerkelijke en internationale beweging. Geïnspireerd door Engeland werd in Nederland de pionierende beweging van proefplekken gestart. Deze beweging, die aanvankelijk in de marge begon, werd omarmd door het hart van de gevestigde kerk. Er werd een stevig mandaat en steun aan gegeven door de Protestantse Kerk.

---

[23] Zie hierover hoofdstuk 4 van George Lings, *Reproducing Churches. The Bible Reading Fellowship, 2017*

[24] Handelingen 8:1, 4 en 11:19.

[25] Vanwege de vervolging ging Filippus vanuit Jeruzalem *delen* in Samaria (Handelingen 8:5). Velen kwamen daar tot geloof. Petrus en Johannes gingen toen vanuit Jeruzalem op 'visitatie' (8:14). In Jeruzalem werd de bediening van Paulus bevestigd (9:26-28). Het inzicht dat Petrus opdeed in Joppe en Caesarea, dat niet-Joden voortaan volwaardig deel kunnen zijn van Gods vernieuwde verbondsvolk, werd eveneens in Jeruzalem bekrachtigd (11:1-18). Toen in Antiochië veel niet-Joodse mensen tot geloof kwamen, werd Barnabas vanuit Jeruzalem gestuurd om te helpen dat in goede banen te leiden (11:22). Later volgden er profeten vanuit Jeruzalem. Dit leidde tot wederkerigheid, omdat Antiochië besloot Jeruzalem te gaan steunen (11:27-29). Blijvend gedeelde verantwoordelijkheid voor het pionieren werd zichtbaar toen in Jeruzalem een bijeenkomst werd belegd rond het grote contextualisatie-vraagstuk in welke mate en op welke manier niet-Joden de Joodse wetten moesten naleven (15:1-35).

[26] Zie Michael Moynagh, Godsend. Z.p.:Fresh Expression Limited 2021, p. 144,145 (geraadpleegd 18 april 2025).

[27] https://www.churchpublishing.org/missionshapedchurch (geraadplegd 4 juni 2025).

Kleinere gereformeerde kerken waren toen al actief op het gebied van kerkplanting.[28] Zij lieten zich hierbij onder andere inspireren door City to City Europe.[29] Tegenwoordig lopen beide bewegingen door elkaar en zijn de grenzen tussen pionieren, kerkplanting en kerkvernieuwing vloeiend.

Het is ongeveer 20 jaar geleden dat de Protestantse Kerk begon met pionieren.[30] Het is daarom tijd voor de vraag hoe het gaat met *doorgaan en delen*. Dit staat aan het eind van de *pioniersreis* als schematisch model voor de ontwikkeling van een proefplek.[31] Het is vaak niet het eerste waar pioniers aan denken en als ze wel zover zijn, ligt de focus meestal op *doorgaan*. Veel gevorderde proefplekken hebben de handen nog vol aan het eigen voortbestaan. Het *delen* van geleerde lessen wordt wel veel gedaan. Zeker tussen proefplekken onderling. Er worden ook lessen en concepten *gedeeld* met de gevestigde kerk. Regelmatig wordt ergens een concept toegepast dat door een proefplek elders is ontwikkeld.[32] Door het Landelijk Team Pionieren worden lessen en concepten zelfs internationaal *gedeeld*. Maar *delen* door vanuit een gevorderde proefplek een volgende proefplek te (helpen) starten, gebeurt nog niet zo vaak. Hiervan zijn slechts enkele voorbeelden te noemen.[33]

> De eerste proefplek die *doorgaan en delen* in praktijk bracht, was CrossPoint in Nieuw Vennep. Dit was een klassieke kerkplanting in een Vinexwijk. Daaruit ontstond een nieuwe gemeente. Maar men ontdekte al snel dat deze gemeente niet de juiste vorm had om met een groep statushouders in de wijk te kunnen pionieren. Daarom startte de primaire pionier vanuit CrossPoint een nieuwe *pioniersreis* met deze groep. Hieruit ontstond House of Joy.
>
> Een andere proefplek die naast *doorgaan* tot *delen* kwam, was Geloven in Spangen. Daar lag de focus op één specifieke stadswijk in Rotterdam. Om van betekenis te kunnen zijn voor een andere stadswijk, was er een nieuwe *pioniersreis* nodig. Daarom werd de eerste pionier vanuit Spangen uitgezonden naar de naastgelegen wijk Bosdorp-Tussendijken. Hieruit ontstond toen Geloven in BoTu. Inmiddels zijn er meerdere nieuwe initiatieven gestart. Daarbij wordt onder de paraplu van Geloven Dichtbij ook *gedeeld* met gevestigde gemeenten. Vooral door hen te helpen met *doorgaan.*
>
> Twee voorbeelden van gevestigde gemeenten die *doorgaan en delen* in praktijk brengen, zijn het Noorderlicht in Rotterdam en de Nieuwe Kerk in Utrecht. Beiden zijn te typeren als een succesvolle doorstart van een sterk vergrijsde krimpgemeente. Ze begonnen met wat in dit artikel het paradigma van kerkvernieuwing wordt genoemd. Vervolgens werd het paradigma van kerkplanting toegepast in de kerkgebouwen van omringende krimpgemeenten. Hierdoor heeft het Noorderlicht nu inmiddels zes locaties in en rond Rotterdam. De Nieuwe Kerk heeft er op deze manier twee locaties bij gekregen en pioniert daarnaast ook met proefplekken.

Doorgaan en delen in de praktijk

Op basis van Simon Sineks golden circle (waarom, hoe en wat) kun je zeggen dat dit artikel vooral gaat over het waarom van *doorgaan en delen*.[34] Het doel is: blijven bijdragen aan de groei van de kerk als een brede beweging van hoop voor de wereld. Over het hoe en wat gaat het in ander materiaal.[35] Een meer praktische toepassing en toerusting rond helpende factoren is in dat materiaal te vinden.

---

[28] De evangelische beweging wordt hier buiten beschouwing gelaten, omdat dit artikel zich richt op pionieren en vermenigvuldigen bij klassieke kerken. Als bijlage bij dit artikel is wel een 'reflectief observatieverslag' over Mozaiek geschreven, met daarbij een werkvorm om wellicht iets van deze snelgroeiende beweging te leren.

[29] https://www.citytocityeurope.com/

[30] Al in haar eerste visienota van 2005 constateert de Protestantse Kerk dat het niet lukt om de volle breedte van de Nederlandse samenleving te bereiken met de bestaande kerkvormen. Dit was de aanleiding om te gaan investeren in nieuwe vormen van kerk-zijn. In 2019 werd dit verder uitgewerkt in de nota Mozaïek van kerkplekken.

[31] Meer over de *pioniersreis* is te lezen in de online leeromgeving voor pioniers. (Geraadpleegd op 16 april 2026)

[32] Een bekend voorbeeld hiervan is 'Kliederkerk'. Dit concept, dat in Engeland werd ontwikkeld onder de naam 'Messy Church', wordt inmiddels op honderden plekken in Nederland toegepast.

[33] In 2026 zal er meer onderzoek gedaan worden naar de praktijk van vermenigvuldiging bij proefplekken.

[34] De Golden Circle van Simon Sinek. Waarom doe je wat je doet? (geraadpleegd 18 april 2025)

[35] Doorgaan & Delen | Protestantse Kerk in Nederland (geraadpleegd 18 april 2025)

Enkele wezenlijke factoren die helpen bij de praktijk van *doorgaan en delen* zijn:

- ➢ Verbinding met God blijven zoeken en inspelen op de dingen die Hij zelf doet *(missio Dei).*
- ➢ Blijven luisteren in de omgeving en daarbij een missionaire focus houden.
- ➢ Blijven investeren in het kernteam en in wederkerige relaties met de bredere kerk.
- ➢ Vasthouden aan kerkelijke tradities en tegelijk inzetten op de vernieuwing daarvan.
- ➢ Investeren in geestelijke vorming en leiderschapsontwikkeling bij nieuwe betrokkenen.
- ➢ Eigen inkomsten genereren en zelf bestuurlijke verantwoordelijkheid nemen.
- ➢ De proefplek niet zwaarder maken dan op langere termijn te dragen is.

Een gunnende houding tussen diverse kerkplekken helpt ook. Het is daarom belangrijk om samen te werken aan een cultuur van elkaar waarderen en wederzijds gunnen. Het hoofdartikel bij het thema *sterke samenwerking* gaat hierover.[36]

> Een voorbeeld van een gemeente met een gunnende houding was de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt in Zeist. Toen die moest worden opgeheven, gaf zij het resterende geld mee aan haar leden. Dit was bedoeld voor de nieuwe gemeenten waarbij zij zich zouden gaan aansluiten. Een kerkplek kan dus zelfs gunnend sterven. Maar gunnend kerk-zijn kan natuurlijk ook terwijl je *doorgaat*. Door iets van jezelf op te geven voor andere kerkplekken. Je kunt bijvoorbeeld eigen leden (tijdelijk) uitlenen aan of uitzenden naar een startende proefplek of een verzwakte gemeente. Ook kun je materialen of ruimtes beschikbaar stellen of een andere kerkplek financieel ondersteunen.

Samen delend in beweging blijven

Dit artikel is een pleidooi voor de kerk als brede beweging van hoop voor de wereld. De kerk moet delend in beweging blijven om niet in zichzelf gekeerd te raken rond het eigen voortbestaan. Tegelijk kan de kerk niet blijven *delen* zonder kerkplekken die *doorgaan.* Beide elementen zijn nodig.

Pioniers hebben soms de neiging om zich af te zetten tegen de gevestigde kerk-orde. In een bepaalde ontwikkelingsfase is dat gezond. Zo is het ook gezond als pubers zich afzetten tegen hun ouders om een eigen identiteit te ontwikkelen. Maar zoals de organisatiedeskundige Stephen Covey heeft gezegd, is er pas sprake van volwassenheid als je vanuit onafhankelijkheid komt tot wederzijdse afhankelijkheid en synergie.[37] Nieuwe kerkplekken kunnen *delen* in praktijk brengen door nieuwe proefplekken te (helpen) starten, maar ook door gevestigde gemeenten te helpen die moeite hebben met *doorgaan*. Dan wordt wederzijdse afhankelijkheid werkelijkheid.

De kerk is een levend lichaam waarin verschillende kerkplekken elkaar nodig hebben als verschillende lichaamsdelen. Dit beeld geeft ook ontspanning als er nieuwe kerkplekken verschijnen terwijl oudere kerkplekken kwijnen en verdwijnen. In een levend lichaam ontstaan voortdurend nieuwe cellen die oudere cellen vervangen. Het totale kerk-zijn beschouwen als een levend lichaam, ecosysteem of dynamisch mozaïek van kerkplekken, moet ecclesiologisch nog verder doordacht worden.[38]

---

[36] Dit artikel kan gedownload worden op de betreffende themapagina (geraadpleegd op 16 april 2026).

[37] Stephen Covey´s 7 Eigenschappen | Samenvatting . Het gaat in deze verwijzing om de eigenschappen 4, 5 en 6. Zie hiervoor ook de webpagina bij het kernthema 'sterke samenwerking' en het verdiepende artikel dat daar te vinden is. (Beide links geraadpleegd op 18 april 2025)

[38] Het was Henk de Roest die in *Huis voor de ziel. Gedachten over de kerk voor binnen en buiten* (Zoetermeer: Meinema 2010) het begrip 'kerkplekken' introduceerde. De Protestantse Kerk heeft dit overgenomen in de nota Mozaiek van kerkplekken uit 2019 (geraadpleegd 18 april 2025). Voor een beschrijving van de ontwikkeling van de kerk als levend lichaam, inclusief eerste gedachten over cellen die afsterven, zie Rein Brouwer e.a, *Levend lichaam. Dynamiek van christelijke geloofsgemeenschappen in Nederland.* Kampen: Kok 2007. Een recent hierover gaat, is van Ed Olsworth-Peters, *Mixed Ecology. Inhabiting an Integrated Church*, London: SCPK, 2024. In *Church for Every Context* schreef Michael Moynagh ter afsluiting een hoofdstuk over het ontwikkelen van een 'mixed economy of church'. Dat was toen de meest gangbare, internationale aanduiding voor de kerk als mozaïek van kerkplekken.

Verder lezen

- Taco Koster, *Doorgaan en delen in praktijk brengen*, 2024. Een praktijkgericht artikel waarin de docerende inhoud van de online leersessies voor lokale pionierteams bij elkaar wordt gebracht.
- Peter den Hoedt, *De praktijk van doorgaan en delen bij Mozaiek*, 2025. Een waarderend lerende observatie, gericht op de doorgaande *vermenigvuldiging* in de Mozaiek-beweging.
- Michael Moynagh with Philip Harrold, *Church for Every Context. An Introduction to Theology and Practice*. London: SCM Press 2012.
- George Lings, Reproducing Churches. The Bible Reading Fellowship, 2017. In dit boek wordt het paradigma van kerkelijke voortplanting theologisch en ecclesiologisch onderzocht en uitgewerkt.
- Tom Wright, *Goede Vrijdag. De dag dat de revolutie begon*, Franeker: Uitgeverij van Wijnen 2018. Met name deel 4, vanaf pagina 341.
- Stefan Paas, *Church Planting in the Secular West*. *Learning from the European Experience.* Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company 2016.
- Christian A. Schwarz, Christoph Schalk, *De praktijk van de natuurlijke gemeenteontwikkeling,* Hoornaar: Gideon 1997, met name p. 136-146